

Ο Κρέων ως σύμβολο αυταρχικής εξουσίας στην «Αντιγόνη» (Νεφέλη Χουρμούζη, Ιδ. ΓΕΛ Ο Απόστολος Παύλος-Θεσσαλονίκη)

/ [Πεμπουσία](#)

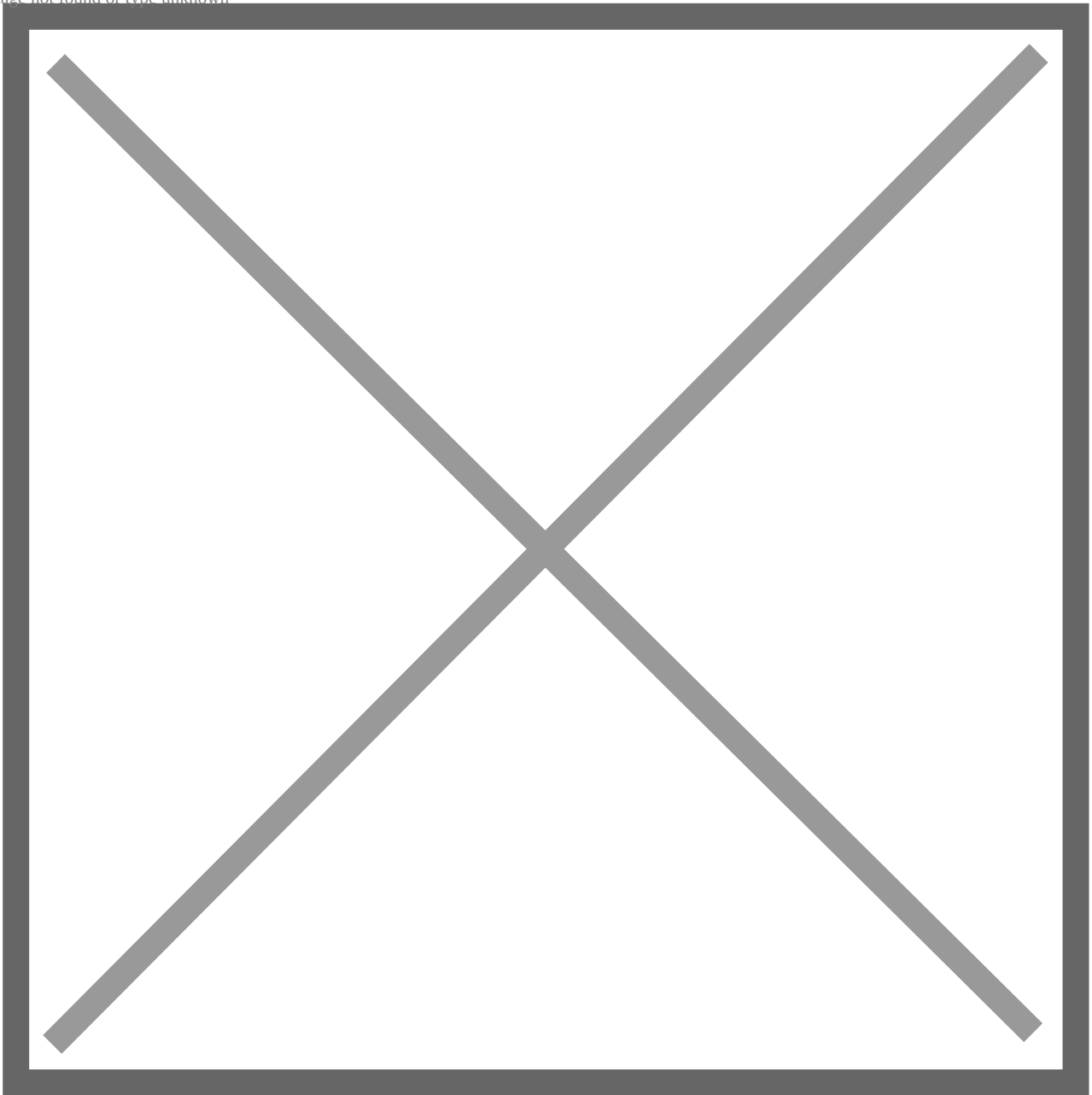
Οι θεωρητικοί της ηγετικής συμπεριφοράς καθώς προσπαθούν να ομαδοποιήσουν τις συμπεριφορές των ηγετών ορίζουν πέντε τρόπους συμπεριφοράς με 2 ωστόσο μεγάλες βασικές ομάδες, τον αυταρχικό και το δημοκρατικό ηγέτη. Οι υπόλοιπες είναι ο αδιάφορος, ο πειστικός και ο ανθρωπιστικός. [\[1\]](#)Εδώ θα ασχοληθούμε με τους δύο βασικούς τον αυταρχικό και το δημοκρατικό τύπο ηγέτη με σημείο αναφοράς τον αυταρχικό.

Στην προσέγγισή τους οι μελετητές ξεκινούν πάντα από τον αυταρχικό τρόπο, που φαίνεται ότι είναι ο πιο παραδοσιακός. Αυτός ο τρόπος συμπεριφοράς στροβιλίζεται γύρω από το στόχο που είναι η τέλεση του έργου, η εκτέλεση του καθήκοντος και όχι το ενδιαφέρον για τις σχέσεις που θα αναπτύξει ο ηγέτης με τα άτομα. Η ανθρωποκεντρική εστίαση είναι χαρακτηριστικό του δημοκρατικού ηγέτη που μοιράζεται με τους ανθρώπους που ηγείται τις ευθύνες και η επιτυχία του έγκειται στη συμμετοχή όλων των συνεργατών του. Αντίθετα ο αυταρχικός ηγέτης είναι εκείνος που διατάζει τι πρέπει να κάνουν οι υφιστάμενοί του και πώς να το κάνουν.

Ο αυταρχικός ηγέτης δομεί την άσκηση της εξουσίας του πάνω στον άξονα **εξουσία- υπακοή- απόλυτος έλεγχος**. Πιέζει με απαιτητικό τρόπο τους υφισταμένους του να αποδώσουν στο έργο τους με μέσο την πιστή υπακοή στο

καθήκον.[\[2\]](#) Ο ηγέτης αποφασίζει μόνος, χρησιμοποιεί το φόβο ως κίνητρο, είναι δογματικός, δεν δέχεται υποδείξεις ή προτάσεις.[\[3\]](#)

Image not found or type unknown

Οι ανθρώπινες σχέσεις και τα συναισθήματα των ανθρώπων, οι σκέψεις τους και οι ιδέες τους εξοβελίζονται, ελαχιστοποιούνται και μόνο οι εντολές και η παροχή των απαιτούμενων πληροφοριών διατρέχουν την επικοινωνία των υπηκόων με τον ηγέτη. Έτσι οι υφιστάμενοι υπάρχουν για να εφαρμόζουν τα σχέδια και τα προγράμματα που τους αναθέτουν οι ανώτεροί τους.[\[4\]](#)

Όταν ο ηγέτης υιοθετεί τον αυταρχικό τρόπο συμπεριφοράς οι συνέπειες για τους υφισταμένους του, τους υπηκόους του είναι εξαιρετικά δυσμενείς. Αισθάνονται ότι είναι απαξιωμένοι και ότι η μόνη τους αποστολή είναι να υπηρετούν τον ηγέτη. Η

απαξίωση με τη σειρά της οδηγεί τους ανθρώπους να αντιδράσουν με έναν από τους παρακάτω τρόπους[5]

1. Η μία στάση μπορεί να είναι ο συμβιβασμός, οπότε οι υπήκοοι κάνουν το ελάχιστο δυνατό για να επιβιώσουν στο χώρο τους, και ταυτόχρονα διατηρούν ένα είδος απομόνωσης.
2. Η δεύτερη στάση ως αποτέλεσμα της προσβολής και της αδικίας είναι η μαχητικότητα και η επιθετικότητα που μπορεί να οδηγήσει σε καταστροφική αντίδραση. Συχνά η επιθετικότητα εκφράζεται λεκτικά κατά του ηγέτη ή με εκ του αντιθέτου ενέργειες.
3. Μία άλλη στάση είναι η απάθεια και η αδιαφορία, ή η δουλοπρέπεια
4. Τέλος ο υπήκοος ενός αυταρχικού ηγέτη μπορεί να απομονωθεί, να αποξενωθεί, να παρουσιάσει τάσεις διαφυγής που σημαίνει ότι δεν είναι αφοσιωμένος στον ηγέτη του.

Ένας αυταρχικός ηγέτης λοιπόν διαμορφώνει δυσαρμονικές σχέσεις με αποτέλεσμα η ομάδα της οποίας ηγείται να μη μπορεί να είναι αποτελεσματική και δημιουργική. Ο ηγέτης, από την πλευρά του, επειδή πιέζει τους υπηκόους του, ταυτόχρονα πιέζει και τον εαυτό του και αυτό είναι το μεγαλύτερο αρνητικό αντίτιμο. Ζει εγκλωβισμένος στην έννοια του καθήκοντος παραμερίζοντας τον άνθρωπο και τις αποχρώσεις των διαφορετικών ανθρώπινων συμπεριφορών. Το καθήκον γίνεται αυτοσκοπός και οι άνθρωποι εφαρμοστές του καθήκοντος.

Ο αρμονικός ωστόσο ηγέτης είναι εκείνος που εμπνέει, διαμορφώνει ένα αισιόδοξο και ελπιδοφόρο κλίμα. Ξέρει τι κρύβουν οι άλλοι στην καρδιά τους και στο μυαλό τους. Ενώ ταυτόχρονα η γνώση αυτή τον ωθεί να δείχνει κατανόηση, σεβασμό και να είναι προσεκτικός με τους ανθρώπους που τον περιβάλλουν. Σίγουρο είναι επίσης ότι είναι εναρμονισμένος εκτός του περιβάλλοντός του και με τον εαυτό του. [6]

Η θεωρητική προσέγγιση του αυταρχικού ηγέτη και του τρόπου που αντιδρούν οι υφιστάμενοί του μπορεί να βρει εφαρμογή στον τρόπο άσκησης της εξουσίας από τον Κρέοντα στην «Αντιγόνη» του Σοφοκλή αλλά και στη στάση την οποία κρατούν οι πολίτες της πόλης και τα πρόσωπα της τραγωδίας. Ο Κρέων ως ο πιο κοντινός συγγενής αναλαμβάνει να κυβερνήσει την πόλη των Θηβών μετά το αδελφικό αιματοκύλισμα του Ετεοκλή και του Πολυνείκη. Όπως δηλώνει ο ίδιος είναι ο πιο κοντινός συγγενής εξ αγχιστείας[7] άρα γι αυτό και αναλαμβάνει την διοίκηση της ρημαγμένης Θήβας. Αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων του καλεί το χορό, δηλαδή τους πολίτες της πόλης, για να τους δηλώσει τον τρόπο που θα διοικήσει, πρόκειται για τις προγραμματικές του δηλώσεις[8] .

Οι δηλώσεις του χωρίζονται σε δύο μεγάλα τμήματα. Στο πρώτο τμήμα από το στιχ162-191 διατυπώνει το πολιτικό του маниφέστο σκιαγραφώντας τις αρετές του καλού πολιτικού ηγέτη και τον τρόπο που θα υπηρετήσει ο ίδιος την πόλη. Στο δεύτερο μέρος στιχ. 192-210 εφαρμόζει άμεσα τις δηλώσεις του. Η εφαρμογή αφορά στην τιμημένη ταφή του Ετεοκλή από τη μια και στην εξευτελιστική περιφρόνηση του Πολυνείκη από την άλλη αλλά και στις συνέπειες για τους παραβάτες των εντολών του.

Ο Κρέων έχει καλέσει το χορό, άρα τους υπηκόους του και διατυπώνει τους κανόνες λειτουργίας της νέας πολιτείας. Δίνει εντολές, τις πληροφορίες της διακυβέρνησης και ζητά από το χορό να εφαρμόσει τις διαταγές του. Πιο συγκεκριμένα του ζητά να γίνει φρουρός των κηρυγμάτων του[9], να μην υποχωρούν σε κείνους που δεν πειθαρχούν.[10] Είναι εμφανές ότι ο Κρέων είναι αυταρχικός, απολυταρχικός στην επιβολή των θέσεών του και εκείνο που ζητά από τους πολίτες του είναι όχι τη γνώμη τους αλλά την υποταγή τους. Το τρίπτυχο εξουσία- υπακοή- απόλυτος έλεγχος είναι το μονοπάτι της διακυβέρνησης του Κρέοντα. Η υπακοή που εκπορεύεται από την εξουσία του βασιλιά επιβεβαιώνεται και όταν τολμά να εκφράσει κάποια στιγμή τη σκέψη του ο χορός, οπότε ο Κρέοντας του απαντά άμεσα, απότομα, προσβλητικά με μία προστακτική, παύσαι [11]. Αλλά και για τους πολίτες εκφράζει την άποψη ότι θα πρέπει να βάλουν τον τράχηλο στο ζυγό και να υπακούσουν σ' αυτόν[12]. Όταν ο Αίμονας τολμά να του πει ότι ο λαός της Θήβας θεωρεί σωστή την πράξη της Αντιγόνης διατυπώνει με έκπληξη την ερώτηση «και η πόλη θα πει σε μένα τι πρέπει να προστάξω;»[13] Η γνώμη των πολιτών, την οποία ένας δημοκρατικός, αρμονικός ηγέτης θα λάμβανε υπόψη του και θα προσπαθούσε να την κατανοήσει και να τη σεβαστεί, για τον αυταρχικό Κρέοντα είναι απορριπτέα, τόσο που του προκαλεί οργή, θυμό και απαξίωση. Τον απόλυτο έλεγχο της πόλης δηλώνει ο Κρέοντας και στο στίχο 738 με τη ρητορική ερώτηση που εκφράζει προς τον Αίμονα «η πόλη δε θεωρείται πως ανήκει σε κείνον που την κυβερνά;»[14]. Στην προσπάθεια του ο Κρέοντας να ελέγξει όλους, να υποτάξει τους πάντες φέρεται υβριστικά απέναντι στο μάντη Τειρεσία, φτάνει να τον αποκαλέσει φιλοχρήματο[15] , διότι του εκφράζει το λάθος του σχετικά με τη στάση του απέναντι αρχικά στο νεκρό Πολυνείκη και στη συνέχεια απέναντι στην Αντιγόνη, στους πολίτες της Θήβας και στα μηνύματα των ίδιων των θεών.[16]

[1] Ζαβλανός 2002 «Οργανωτική Συμπεριφορά» σελ 249-250 εκδόσεις Σταμούλη

[2] Μπουραντάς Δ. (2005), «Ηγεσία : Ο δρόμος της διαρκούς επιτυχίας» . Εκδόσεις Κριτική Αθήνα.

[3] Πετρίδου Ε. 2014-15 «Οργανωτική θεωρία και Οργανωσιακή συμπεριφορά» ΑΠΘ

[4] Ζαβλανός 2002 «Οργανωτική Συμπεριφορά» σελ 249-250 εκδόσεις Σταμούλη

[5] Μπουραντάς Δ., 2002, «Μάνατζμεντ Θεωρητικό υπόβαθρο», Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα

[6] Ε. Βογιατζής- Α. McKEE 2005 «Αρμονική Ηγεσία» σελ 45.εκδ. Interbooks

[7] ἐγὼ κράτη δὴ πάντα καὶ θρόνους ἔχω

γένους κατ' ἀγχιστεῖα τῶν ὀλωλότων (στιχ.173-4)

[8] Στιχ 162-210

[9] ὥς ἂν σκοποῖ νῦν ἦτε τῶν εἰρημένων (στιχ.215)

[10] Τό μή 'πιχωρεῖν τοῖς ἀπιστοῦσιν τάδε(στιχ.219)

[11] Παῦσαι, πρίν ὀργῆς μεστῶσαι λέγων(στιχ.279)

[12] Οὐδ' ὑπὸ ζυγῷ λόφον δικαίως εἶχον, ὥς στέργειν ἐμέ(στιχ. 291-2)

[13] Πόλις γάρ ἡμῖν ἀμέ χρη τάσσειν ἐρεῖ;(στιχ.734)

[14] Οὐ τοῦ κρατοῦντος ἡ πόλις νομίζεται;(στιχ. 738)

[15] Τό μαντικόν γάρ πᾶν φιλάργυρον γένος (στιχ.1055)

[16] Κᾶτ' οὐ δέχονται θυστιάδας᾿ετι

Θεοί παρ' ἡμῶν οὐδέ μηρίων φλίγα (στιχ. 1019-1020)

[page_end]

Όλες οι παραπάνω παραπομπές ταυτίζουν τον Κρέοντα με το θεωρητικό μοντέλο του αυταρχικού ηγέτη. Η αναλογία ανάμεσα στην περιγραφή των συμπεριφορών του αυταρχικού ηγέτη με τις επιλογές, τις δηλώσεις και τις αντιδράσεις του Κρέοντα είναι δεδομένη και εκπορευόμενη από τους καταγεγραμμένους στίχους της τραγωδίας.

Η θεωρία του αυταρχικού ηγέτη ταυτίζεται και στην ενότητα που αφορά στις συνέπειες των ενεργειών του πάνω στους υπηκόους του. Ο **χορός** φαίνεται ότι είναι ο υπήκοος εκείνος που προσπαθεί να εφαρμόσει στο ελάχιστο δυνατό τις διαταγές «σε κάποιον νεώτερο τούτο το βάρος να αναθέσεις»[17] και να διατηρήσει την αυτονομία του. Ανήκει στην ομάδα εκείνων των υφισταμένων που

αντιδρούν στον αυταρχικό ηγέτη με συμβιβασμό [\[18\]](#). Γι αυτό και όταν ο Κρέων του δίνει την εντολή να μην υποχωρεί στους απείθαρχους απαντά «δεν είναι κανείς τόσο ανόητος ώστε να θέλει να πεθάνει»[\[19\]](#). Ο χορός υποδέχεται την απόφαση του Κρέοντα χωρίς κριτική, αλλά και χωρίς επιδοκιμασία, ίσως με κάποια αμφιβολία.[\[20\]](#)

Ο **φύλακας** ένα από τα δευτερεύοντα πρόσωπα της τραγωδίας, εμφανώς φοβισμένος στην αρχή, διότι ξέρει ότι θα ξεσπάσει επάνω του η οργή του αυταρχικού Κρέοντα [\[21\]](#), που άλλωστε χρησιμοποιεί το φόβο ως κίνητρο συμμόρφωσης προς τις επιταγές του, αφού βεβαιωθεί ότι σώθηκε και ότι εξασφάλισε τη σωτηρία του, από δουλοπρεπής γίνεται αδιάφορος[\[22\]](#) και απαθής. Δηλώνει με κυνική αναίδεια μάλιστα «μακάρι να βρεθεί και κάτι περισσότερο. Μα είτε βρεθεί είτε όχι, γιατί η τύχη τούτο θα το κρίνει, εμένα δε θα δεις ποτέ δω πέρα να ξανάρθω»[\[23\]](#). Και σε άλλο σημείο δηλώνει «όμως όλα αυτά τα θεώρησα κατώτερα μπροστά στη δική μου σωτηρία». Δεν τον ενδιαφέρει ούτε η εξέλιξη της υπόθεσης, ούτε η τύχη της Αντιγόνης. [\[24\]](#)Είναι ο υπήκοος ο οποίος, εφόσον έχει σιγουρευτεί για την επιβίωση, είναι αδιάφορος και απαθής για τη διοικητική πορεία την οποία ακολουθεί ο ηγέτης.

Η **Αντιγόνη**, η κεντρική ηρωίδα της τραγωδίας, από τον πρόλογο ακόμη είναι ολοφάνερα θυμωμένη με τον Κρέοντα και τον αυθαίρετο τρόπο με τον οποίο επιβάλλει την εξουσία του στην πόλη. Επαναστατεί και οργανώνει αμέσως τη δράση της η οποία θα έρθει σε πλήρη σύγκρουση και ρήξη με τις διαταγές του ηγέτη. Η σύγκρουση εκδηλώνεται με την παραβίαση του νόμου του Κρέοντα να μην ταφεί ο νεκρός Πολυνείκης[\[25\]](#), ενώ η Αντιγόνη προχωρά στην ταφή του, αλλά και με τη λεκτική αντιπαράθεση[\[26\]](#). Η νεαρή κοπέλα -υπήκοος συγκρούεται με το βασιλιά-ηγέτη με έναν μονόλογο όπου με κάθετο και απαξιωτικό τρόπο καταδικάζει την εφημερότητα και την αναξιοπιστία του ανθρώπινου νόμου, του νόμου του Κρέοντα. Η αναξιοπιστία των διαταγών του αναδεικνύεται ακόμη περισσότερο συγκρινόμενη με την αιωνιότητα και την αχρονία των θεϊκών νόμων. Η Αντιγόνη λοιπόν ανήκει στον τύπο του υπηκόου που αισθάνεται προσβολή και αδικία και γι αυτό μάχεται για να υπερασπιστεί έναν άλλο κώδικα αξιών. Η αντίδρασή της αυτή είναι καταστροφική, διότι χάνει τη ζωή της. Αν θελήσουμε να αναζητήσουμε το μοντέλο του υπηκόου κατά τη συμπεριφορική θεωρία είναι ο τύπος του ανθρώπου που στην αυταρχικό ηγέτη αντιδρά με επίθεση που φτάνει στα άκρα[\[27\]](#), τόσο που η πράξη της την ωθεί στο θάνατο.

Όσον αφορά την **Ισμήνη**, την τόσο εύθραυστη και ανθρώπινη παρουσία μέσα στην τραγωδία του Σοφοκλή, θα μπορούσε να ταυτιστεί με τον υπήκοο εκείνο που απομονώνεται, αποξενώνεται από τον ηγέτη και σίγουρα δεν του είναι

αφοσιωμένη. Η Ισμήνη είναι εκείνη που στην αρχή τρομοκρατημένη υποτάσσεται στις διαταγές του βασιλιά και παράλληλα υποτάσσεται στο γυναικείο ρόλο της, που της υπαγορεύει την υποταγή και την αποχή από τη δημόσια πολιτική πράξη. Ο φόβος της και η συνειδητοποίηση της τραγικότητάς της την οδηγεί στην απομόνωση. Ωστόσο όσο εξελίσσεται η υπόθεση μεταλλάσσεται σε μια άλλη γυναίκα που τολμά να εκφράσει τις αντιρρήσεις της στον Κρέοντα οπότε και είναι δύσκολο να ταυτοποιηθεί με μία από τις παραπάνω αντιδράσεις, όπως έχουν καταγραφεί στη σελ2.

Τέλος ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται σχετικά με τη συμπεριφορά του Αίμονα που στην αρχή εμφανίζεται συμβιβαστικός, όχι όμως αδιάφορος αλλά προσπαθεί να γίνει πειστικός προς τον Κρέοντα. Η λεκτική αντιπαράθεσή τους, στην πορεία τον εξωθεί στην οργή και στο μένος. Ο Αίμονας επαναστατεί, του λέει πως δεν έχει καθόλου μυαλό, ότι δε θέλει να ακούει καθόλου τους άλλους και στο τέλος φεύγει δηλώνοντας ότι δε θα τον ξαναδεί ποτέ ξανά.[\[28\]](#) Η στάση λοιπόν του Αίμονα είναι εξελικτική, ξεκινά συμβιβαστικός και καταλήγει επαναστατικός αρχικά με λεκτική σκληρή αντιπαράθεση με τον πατέρα-ηγέτη Κρέοντα και στο τέλος με αυτοκαταστροφική συμπεριφορά, καθώς πεθαίνει μπροστά στην Αντιγόνη. Αποτελεί λοιπόν ένα διπολικό μοντέλο υπηκόου που εξελίσσεται, καθώς ο ηγέτης είναι αμετάκλητος και άκαμπτος. Συμβιβαστικός και συνάμα επαναστατικός. Η κατάληξή του είναι οριακή, αυτοκαταστροφική.

Σίγουρα ο Κρέοντας δεν είναι ο αρμονικός ηγέτης. Δεν εμπνέει κανέναν, ούτε ακόμη και το φύλακα που είναι δούλος του και δεν έχει κανέναν δικαίωμα και εξ ορισμού η υπακοή εκ μέρους του είναι δεδομένη, καθώς είναι άμεσα εξαρτώμενος ως βιολογική υπόσταση από το βασιλιά. Δεν είναι αρμονικός ηγέτης, δεν ενδιαφέρεται για τους πολίτες του αλλά μονάχα για την εφαρμογή του καθήκοντός τους προς τον ηγέτη. Το συναίσθημα και οι ανθρώπινες σχέσεις δεν έχουν καμία θέση στη σκέψη του, γι' αυτό και όταν ο γιος του ο Αίμονας, του επισημαίνει το λάθος του θεωρεί ότι παρασύρεται από το πάθος του για μια γυναίκα, «πρόστυχε χαρακτήρα και παίγνιο στα χέρια μιας γυναίκας»[\[29\]](#) αδυνατεί να αντιληφθεί τα συναισθήματα του νέου αλλά και των πολιτών που νιώθουν ότι η Αντιγόνη αδικείται.

Επομένως η παραπάνω προσέγγιση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στην «Αντιγόνη» καταγράφονται συμπεριφορές πρωτίστως του Κρέοντα ηγέτη και κατά συνέπεια των υπηκόων του, πολιτών της πόλης της Θήβας που διαμορφώνονται από τη στάση τους απέναντι στην εξουσία του αυταρχικού ηγέτη. Έτσι μπορούν να συναναγνωστούν οι ανθρώπινες δράσεις και ενέργειες με οδηγό τη θεωρητική βάση της επιστήμης που ασχολείται με την Οργανωτική συμπεριφορά και την

ηγεσία. Η Θεωρία της Οργανωτικής συμπεριφοράς έρχεται να επιβεβαιώσει την ικανότητα του Σοφοκλή να παρακολουθεί και να καταγράφει μέσα από τον ποιητικό του λόγο το ήθος των ανθρώπων απέναντι στην εξουσία είτε ως κατέχοντες την εξουσία, είτε ως υπήκοοί της.

[17] Νεωτέρω τω τοῦτο βαστάζειν πρόθεσ (στιχ.216)

[18] Βλεπ. Σελ2 1

[19] Οὐκ ἔστιν οὕτω μῶρος. ὅς θανεῖν ἐρᾷ(στιχ.220)

[20] C. M. Bowra «Οι τραγωδίες του Σοφοκλή»(σελ 19)

[21] Τάλας, τί χωρεῖς, οἳ μολών δώσεις δίκην;(στιχ.225

[22] Βλεπ. Σελ. 2.3.

[23] ἀλλ' εὐρεθείη μέν μάλιστ' ἐάν δέ τοι

Ληφθῇ τε καί μή, τοῦτο γάρ τύχη κρινεῖ

Οὐκ ἔσθ' ὅπως ὄψει σύ δεῦρ' ἐλθόντα με(στιχ. 327-329)

[24] ἀλλά πάντα ταῦθ' ἥσσω λαβεῖν

ἐμοί πέφυκε τῆς ἐμῆς σωτηρίας(στιχ. 439-440)

[25] Κεῖνον δ' ἐγὼ θάψω(στιχ. 71)

[26] Στιχ. 450- 470.

[27] Βλεπ. Σελ.2.2.

[28] Εἰ μή πατήρ ἦσθ' εἶπον ἂν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν

Βούλει λέγειν τι καί λέγων μηδέν κλύειν(στιχ.755, 757)

[29] ὦ μιάρὸν ἦθος και γυναικὸς ὕστερον (στιχ. 746)

Βιβλιογραφία

1. Ε. Βογιατζής- Α. McKEE 2005 «Αρμονική Ηγεσία» σελ 45.εκδ. Interbooks
2. Ζαβλανός 2002 «Οργανωτική Συμπεριφορά» σελ 249-250 εκδόσεις Σταμούλη
3. Γ. Μαρκαντωνάτου 1979 « Σοφοκλέους Αντιγόνη, κριτική και ερμηνευτική έκδοση»Gutenberg
4. Μπουραντάς Δ. (2005), «Ηγεσία : Ο δρόμος της διαρκούς επιτυχίας» .

Εκδόσεις Κριτική Αθήνα.

5. Μπουραντάς Δ., 2002, «Μάνατζμεντ Θεωρητικό υπόβαθρο», Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα
6. Πετρίδου Ε. 2014-15 «Οργανωτική θεωρία και Οργανωσιακή συμπεριφορά» ΑΠΘ
7. C. M. Bowra Οι τραγωδίες του Σοφοκλή Εκδόσεις Κώδικας